

กลไกการมีส่วนร่วมของหุ้นส่วนทางสังคมเพื่อการแก้ปัญหาสถานการณ์ฝุ่นจากหมอกควันไฟป่า พื้นที่บ้านหนองเต่า ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

Participatory Mechanisms of Social Partners in Addressing Forest Fire Haze Pollution: A Case Study of Ban Nong Tao, Mae Win Subdistrict, Mae Wang District, Chiang Mai Province

สิทธิชัย ธรรมชน¹, เกศสุดา สิทธิสันติกุล², พิชญ์ จิตต์ภักดี^{3*}, พงศกร กาวิชัย⁴, จริยา โกเมนต์⁵,
ปภพ จีรัตน์⁶, และ กริช สุริยะชัยพันธ์⁷

Sittichai Thummakun¹, Katesuda Sitthisuntiku², Pit Jitpakdee^{3*}, Pongsakorn Kawichai⁴,
Jariya Koment⁵, Papob Jeerat⁶, and Krit Suriyachai⁷

¹คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงราย ประเทศไทย; Faculty of Business Administration and Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Lanna, Chiangrai, Thailand

²คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่ ประเทศไทย; Faculty of Economics, Maejo University, Chaingmai, Thailand

³⁻⁵วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่ ประเทศไทย; School of Administrative Studies, Maejo University, Chaingmai, Thailand

⁶คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่ ประเทศไทย; Faculty of Agricultural Production, Maejo University, Chaingmai, Thailand

⁷ศูนย์เอดโค เอเชีย เชียงใหม่ ประเทศไทย; ECHO Asia Impact Center, Chaingmai, Thailand

*Corresponding Author; e-mail : pit@mju.ac.th

DOI : 10.65205/jlgisrru.2026.e299201

Received : March 9, 2026; Revised : June 23, 2026; Accepted : June 26, 2026

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ได้แก่ 1.เพื่อศึกษาบริบทเชิงพื้นที่และวิเคราะห์สภาพปัญหาสถานการณ์ฝุ่นจากหมอกควันไฟป่า บ้านหนองเต่า ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ และ 2.เพื่อศึกษากลไกการมีส่วนร่วมของหุ้นส่วนทางสังคมในการแก้ปัญหาสถานการณ์ฝุ่นจากหมอกควันไฟป่า บ้านหนองเต่า ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ การศึกษาใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้กรอบแนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community-Based Research: CBR)) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 50 คน คัดเลือกด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย กลุ่มนโยบายและหน่วยงาน 10 คน กลุ่มผู้นำชุมชน 10 คน กลุ่มชาวบ้านและผู้ปฏิบัติงาน 20 คน และกลุ่มภาคีภายนอก 10 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการศึกษา

Citation : Thummakun, S., Sitthisuntiku, K., Jitpakdee, P., Kawichai, P., Koment, J., Jeerat, P., & Suriyachai, K. (2026).

Participatory Mechanisms of Social Partners in Addressing Forest Fire Haze Pollution: A Case Study of Ban Nong Tao, Mae Win Subdistrict, Mae Wang District, Chiang Mai Province. *Journal of Local Governance and Innovation*, 10(2), e299201. <https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299201>

เอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์เชิงพรรณนา พร้อมตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation)

ผลการวิจัยพบว่า บ้านหนองเต่าเป็นชุมชนชนบทบนพื้นที่สูงที่มีเศรษฐกิจฐานที่พึ่งพิงเกษตรกรรมและทรัพยากรป่า และพื้นที่ชุมชนตั้งอยู่บนพื้นที่ที่มีความทับซ้อนของสถานะทางกฎหมาย ทั้งเขตป่าสงวนแห่งชาติ พื้นที่ป่าชุมชน และพื้นที่ตามโครงการจัดที่ดินทำกิน (คทช.) ความซับซ้อนเชิงโครงสร้างดังกล่าวก่อให้เกิดข้อจำกัดเชิงอำนาจและการบังคับใช้กฎหมาย และการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเชื่อมโยงการจัดการพื้นที่และไฟป่า ที่นำมาสู่ปัญหาหมอกควันไฟป่าที่มีความคลุมเครือและไม่แน่นอน และผลจากการศึกษาวิจัยพบว่าหัวใจสำคัญของการแก้ปัญหาหมอกควันไฟป่าที่ก่อให้เกิดฝุ่น PM2.5 คือ การพัฒนากลไกการมีส่วนร่วมของหุ้นส่วนทางสังคมที่เป็นหัวใจหลักของการจัดการปัญหาที่ยั่งยืน มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) การกำหนดเป้าหมายร่วม 2) การกำหนดบทบาทและอำนาจหน้าที่ 3) การสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูล 4) การตัดสินใจร่วม 5) การดำเนินงานร่วม 6) การสร้างแรงจูงใจและการสนับสนุน และ 7) การติดตาม ประเมินผล และสะท้อนบทเรียน

คำสำคัญ (Keywords) : หุ้นส่วนทางสังคม, กลไกการมีส่วนร่วม, หมอกควันไฟป่า

Abstract

This study aimed to: (1) examine the spatial context and analyze the problems and conditions associated with wildfire haze and particulate matter (PM2.5) pollution in Nong Tao Village, Mae Win Subdistrict, Mae Wang District, Chiang Mai Province; and (2) investigate the participatory mechanisms of social partnerships in addressing wildfire haze and PM2.5 pollution in Nong Tao Village, Mae Win Subdistrict, Mae Wang District, Chiang Mai Province. The study employed a qualitative research methodology based on the Community-Based Research (CBR) framework. A total of 50 key informants were purposively selected, comprising 10 representatives from policy and governmental agencies, 10 community leaders, 20 local residents and field practitioners, and 10 external stakeholders. Data were collected through document review, in-depth interviews, participant observation, and focus group discussions. Data were analyzed using content analysis and descriptive analysis. The credibility and trustworthiness of the findings were ensured through triangulation.

The findings revealed that Nong Tao Community is a highland rural community whose local economy largely depends on agriculture and forest resources. The community is situated within an area characterized by overlapping legal and administrative jurisdictions,

Citation : สิทธิชัย ธรรมชนัน, เกศสุดา สิทธิสันติกุล, พิษณุ จิตต์ภักดี, พงศกร กาวิชัย, จริยา โกเมนต์, ปภพ จีรัตน์, และ กริช สุริยะชัยพันธ์.

(2569). กลไกการมีส่วนร่วมของหุ้นส่วนทางสังคมเพื่อการแก้ปัญหาสถานการณ์ฝุ่นจากหมอกควันไฟป่า พื้นที่บ้านหนองเต่า ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 10(2), e299201.

<https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299201>

including a national reserved forest, community forest areas, and land allocated under the Community Land Title Program (CLT). Such institutional and structural complexities have generated constraints related to authority, law enforcement, and interagency coordination in land and wildfire management. These challenges have contributed to persistent uncertainty and ambiguity in addressing wildfire haze and PM2.5 pollution. Furthermore, the study found that the key to effectively addressing wildfire haze and PM2.5 pollution lies in the development of participatory social partnership mechanisms, which constitute the cornerstone of sustainable environmental governance and problem-solving. The essential components of these mechanisms include: (1) establishing shared goals, (2) defining roles and responsibilities, (3) communication and information exchange, (4) joint decision-making, (5) collaborative implementation, (6) incentive creation and support mechanisms, and (7) monitoring, evaluation, and reflective learning. These components collectively strengthen collaborative governance capacity among stakeholders and contribute to the sustainable management of wildfire haze and air pollution at the community level.

Keywords : Social partnership, Participatory mechanism, Forest fire haze

บทนำ (Introduction)

ปัญหาหมอกควันหรือฝุ่น PM2.5 ได้กลายเป็นวาระแห่งตั้งแต่ปี 2562 ที่ปัญหาเริ่มทวีความรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และปัญหาหมอกควันหรือฝุ่น PM2.5 มักจะเกิดขึ้นในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน โดยเฉพาะในจังหวัดเชียงใหม่และพื้นที่ใกล้เคียงที่มีภูมิประเทศซึ่งถูกล้อมรอบด้วยภูเขาและเป็นพื้นที่แอ่งกระทะที่ทำให้การระบายอากาศเป็นไปได้ยาก ในช่วงฤดูแล้งที่เกิดขึ้นระหว่างเดือนมกราคมถึงเดือนพฤษภาคมของทุกปี ค่าฝุ่น PM2.5 มักจะสูงเกินกว่าที่กำหนดสำหรับสุขภาพ ส่งผลให้พื้นที่เหล่านี้ถูกมองว่าอยู่ในสถานการณ์ฤดูกาลหมอกควัน (กรมควบคุมมลพิษ, 2562) โดยวิจัยทางด้านระบาดวิทยาและสิ่งแวดล้อมชี้ให้เห็นว่าระดับฝุ่นที่สูงกว่าปกติมีความสัมพันธ์กับความเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ นอกจากนี้ยังมีผลกระทบต่อสภาพลักษณะของเมืองและเศรษฐกิจท่องเที่ยวทั้งในระดับประเทศและระดับสากล แม้ว่ารัฐบาลไทยจะพยายามที่จะจัดการปัญหาผ่านการออกกฎหมายควบคุมการเผา โดยการกำหนดช่วงเวลาห้ามเผา และการเพิ่มความเข้มงวดในการป้องกันไฟป่าในระดับพื้นที่ชุมชน แต่หลักฐานเชิงสถานการณ์ในหลายพื้นที่ยังสะท้อนให้เห็นว่าปัญหาดังกล่าวดังทวีความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง โดยหากพิจารณาถึงการออกกฎหมายบังคับเพียงอย่างเดียวอาจไม่ตอบโจทย์การแก้ปัญหาในระดับพื้นที่ (มัทนา ปัญญาคำ และพิชญ์ พงษ์สวัสดิ์, 2564)

Citation : Thummakun, S., Sitthisuntiku, K., Jitpakdee, P., Kawichai, P., Koment, J., Jeerat, P., & Suriyachaipun, K. (2026).

Participatory Mechanisms of Social Partners in Addressing Forest Fire Haze Pollution: A Case Study of Ban Nong Tao, Mae Win Subdistrict, Mae Wang District, Chiang Mai Province. *Journal of Local Governance and Innovation*, 10(2), e299201. <https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299201>

การปัญหาหมอกควันหรือฝุ่น PM2.5 จึงจำเป็นต้องเกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่เป็นหัวใจสำคัญ ตลอดทศวรรษที่ผ่านมาแนวคิดในการจัดการไฟป่าโดยชุมชนจึงถูกนำมาใช้เป็นกรอบในการแก้ไขปัญหาหมอกควันไฟป่าในระดับพื้นที่ชุมชน ซึ่งเชื่อว่าชุมชนนั้นเป็นผู้สร้างปัญหา และสามารถจัดการกับปัญหาด้วยตัวของชุมชนเอง ที่เกิดจากการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนผ่านกระบวนการที่เป็นระบบ ตั้งแต่ การประเมินความเสี่ยง การวางแผน การป้องกัน การควบคุม และการฟื้นฟูพื้นที่ป่า ร่วมกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายทั้งในชุมชนและนอกชุมชน (ศิริรัตน์ ขุนทอง นิตยา เมียนมิตร และกอบศักดิ์ วันธงไชย, 2566) ประกอบกับภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีความพยายามในการพัฒนาแนวทางการจัดการเชื้อเพลิงด้วยการเผาตามประกาศห้ามเผาตามมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษ PM2.5 เพื่อให้เกิดการใช้ไฟเป็นไปอย่างแบบแผน ลดผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน และสอดคล้องกับเงื่อนไขทางภูมิสังคมของพื้นที่สูง โดยบทเรียนจากกรณีศึกษาหลายพื้นที่สะท้อนว่าความสำเร็จในการลดหมอกควันไฟป่าไม่ได้เกิดจากการดำเนินงานของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หากแต่เป็นผลจากการทำงานร่วมกันของชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ ภาควิชาการ และองค์กรสนับสนุนอื่นที่เกี่ยวข้อง ความร่วมมือในลักษณะดังกล่าวนำไปสู่การสร้างกติกาชุมชน กลไกการบริหารจัดการ และเกิดการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง ซึ่งช่วยลดความขัดแย้งและเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการปัญหาได้จริง

ภายใต้บริบทที่กล่าวมาข้างต้นการจัดการเชิงพื้นที่ที่มีผู้ที่เกี่ยวข้องหลายภาคส่วนจึงมีความเชื่อมโยงกับแนวคิดหุ้นส่วนทางสังคม ที่สามารถนำมาพัฒนาและออกแบบกระบวนการจัดการไฟป่า โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีความซับซ้อน ทั้งมิติของทับซ้อนเชิงกฎหมาย ความทับซ้อนทางด้านทรัพยากร และความหลากหลายทางด้านผู้มีส่วนได้เสีย ดังนั้นแนวคิดหุ้นส่วนทางสังคมจึงถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญในการจัดการปัญหาร่วมที่ชุมชนกำลังเผชิญ ผ่านการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วม การกำหนดความรับผิดชอบ การบริหารงานร่วม และการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ ที่จะนำไปสู่การสร้างการเปลี่ยนแปลงที่เกิดบูรณาการร่วมกันของภาคส่วน (มาฆะรัตน์ อัมพรเกียรติพล และ คณิต เขียววิชัย, 2564) และเมื่อพิจารณาถึงพื้นที่ บ้านหนองเต่า ตำบลแม่วิน อำเภอแม่อิง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหนึ่งในชุมชนพื้นที่สูงที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์หมอกควันไฟป่าอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากมีลักษณะพื้นที่ติดกับเขตป่าและพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งเป็นบริบทที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดไฟป่าและการสะสมของฝุ่นควันในช่วงฤดูแล้ง ประกอบกับพื้นที่มีความซับซ้อนด้านสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินและการจัดการทรัพยากรป่าไม้จากการทับซ้อนของพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ พื้นที่ป่าชุมชน และพื้นที่ตามโครงการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชน (คทช.) แม้ว่าหน่วยงานภาครัฐจะมีมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษอย่างต่อเนื่อง แต่การดำเนินงานโดยภาครัฐเพียงฝ่ายเดียวอาจไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่มีความซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเพื่อร่วมกันจัดการและลดผลกระทบที่เกิดขึ้น

Citation : สิทธิชัย ธรรมชนัน, เกศสุดา สิทธิสันติกุล, พิชญ์ จิตต์ภักดี, พงศกร กาวิชัย, จริยา โกเมนต์, ปภพ จีรัตน์, และ กริช สุริยะชัยพันธ์.

(2569). กลไกการมีส่วนร่วมของหุ้นส่วนทางสังคมเพื่อการแก้ปัญหาสถานการณ์ฝุ่นจากหมอกควันไฟป่า พื้นที่บ้านหนองเต่า ตำบลแม่วิน อำเภอแม่อิง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 10(2), e299201.

<https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299201>

แนวคิดหุ้นส่วนทางสังคม (Social Partnership) จึงเป็นแนวคิดสำคัญที่สามารถนำมาใช้ในการจัดการปัญหาหมอกควันไฟป่าในระดับพื้นที่ โดยเปิดโอกาสให้หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ภาคประชาชน ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และองค์กรภาคประชาสังคม เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน ตัดสินใจ และดำเนินการร่วมกัน การบูรณาการความร่วมมือดังกล่าวช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และทรัพยากรระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ส่งผลให้มาตรการจัดการปัญหามีความเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่และได้รับการยอมรับจากประชาชนในชุมชนมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามการนำแนวคิดหุ้นส่วนทางสังคมไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่จำเป็นต้องอาศัยกลไกที่ชัดเจนและสอดคล้องกับบริบทของชุมชน เนื่องจากปัญหาหมอกควันไฟป่าไม่ได้เกิดจากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งโดยลำพัง หากแต่สัมพันธ์กับวิถีการดำรงชีวิต การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ระบบการผลิตทางการเกษตร ข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน ตลอดจนศักยภาพในการบริหารจัดการของหน่วยงานและชุมชนในพื้นที่ ดังนั้น การพัฒนากลไกความร่วมมือจึงควรมุ่งให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถเชื่อมโยงบทบาท หน้าที่ ความรู้ และทรัพยากรของตนเข้าสู่กระบวนการจัดการปัญหาอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการสร้างพื้นที่กลางสำหรับการสื่อสาร การทำความเข้าใจปัญหาร่วมกัน การกำหนดมาตรการที่ยืดหยุ่นตามสถานการณ์ และการติดตามประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

จากเหตุผลดังกล่าว งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาบริบทเชิงพื้นที่และสภาพปัญหาหมอกควันไฟป่าในชุมชนบ้านหนองเต่า รวมทั้งศึกษากลไกการมีส่วนร่วมของหุ้นส่วนทางสังคมในการจัดการปัญหาหมอกควันไฟป่าโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพภายใต้กรอบแนวคิดการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community-Based Research: CBR) ซึ่งให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ในการสะท้อนปัญหา แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และร่วมกันสังเคราะห์แนวทางการจัดการที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน เพื่อทำให้เกิดการพัฒนา กลไกความร่วมมือเชิงพื้นที่ที่สามารถสนับสนุนการป้องกันและแก้ไขปัญหาหมอกควันไฟป่าที่สอดคล้องกับสภาพบริบทความเป็นจริงของพื้นที่ และเอื้อต่อการจัดการปัญหาได้อย่างเป็นระบบ และทำให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นหุ้นส่วนทางสังคมในการแก้ปัญหาฝุ่นที่เกิดจากหมอกควันไฟป่าได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาบริบทเชิงพื้นที่และวิเคราะห์สภาพปัญหาสถานการณ์ฝุ่นจากหมอกควันไฟป่า บ้านหนองเต่า ตำบลแม่วิน อำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษากลไกการมีส่วนร่วมของหุ้นส่วนทางสังคมในการแก้ปัญหาสถานการณ์ฝุ่นจากหมอกควันไฟป่า บ้านหนองเต่า ตำบลแม่วิน อำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่

Citation : Thummakun, S., Sitthisuntiku, K., Jitpakdee, P., Kawichai, P., Koment, J., Jeerat, P., & Suriyachaiyapun, K. (2026).

Participatory Mechanisms of Social Partners in Addressing Forest Fire Haze Pollution: A Case Study of Ban Nong Tao, Mae Win Subdistrict, Mae Wang District, Chiang Mai Province. *Journal of Local Governance and Innovation*, 10(2), e299201. <https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299201>

การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)

1. แนวคิดหุ้นส่วนทางสังคม (Social Partnership) เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับการสร้างความร่วมมือระหว่างหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยมีพื้นฐานจากความสัมพันธ์ที่ การยอมรับซึ่งกันและกัน และความไว้วางใจ การร่วมมือดังกล่าวมีโครงสร้างและกลไกที่ชัดเจน เช่น การสร้างข้อตกลงร่วม การพัฒนาทักษะ และการจัดการข้อขัดแย้ง ส่วนประกอบของหุ้นส่วนทางสังคมในระดับใหญ่มีทั้งประชาชน ธุรกิจ และรัฐบาล ซึ่งต้องอาศัยพื้นที่ในการเจรจาทางสังคมเพื่อให้สามารถตัดสินใจด้านเศรษฐกิจ แรงงาน และนโยบาย ซึ่งจะช่วยสร้างความไว้วางใจในการทำงานร่วมกัน หุ้นส่วนทางสังคมลักษณะดังกล่าวถูกนำไปใช้ในหลายด้าน เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจ การศึกษา การจัดการองค์กร และสวัสดิการสังคม (United Nations, 2024) โดยถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่มีบทบาทในการทำให้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน วิชิตา แก้วเชื้อ (2564) พบว่าหุ้นส่วนทางสังคมที่มีประสิทธิภาพควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสมัครใจ ความหลากหลายของภาคส่วน เป้าหมายทางสังคมร่วมกัน ความไว้วางใจ และการแบ่งปันทรัพยากรอย่างยุติธรรม การนำแนวคิดหุ้นส่วนทางสังคมไปใช้มีผลต่อการพัฒนาสังคมและการแก้ไขปัญหาสาธารณะ โดยเฉพาะการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างรัฐบาล เอกชน ประชาชน และนักวิชาการ ผ่านกลไกการมีส่วนร่วมและการติดตามดูแลตามหลักธรรมาภิบาล ซึ่งทำให้เกิดศักยภาพที่สูงขึ้นของผู้ที่มีส่วนได้เสียและเพิ่มความสามารถในการจัดการกับปัญหาสังคมที่ซับซ้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. แนวคิดการจัดการแบบร่วมมือ (Co-management) การจัดการความร่วมมือระหว่างรัฐและชุมชนมุ่งหวังให้เกิดการทำงานร่วมกันในการบริหารทรัพยากรธรรมชาติ โดยใช้การรวมความรู้ ประสบการณ์ และศักยภาพจากทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนในการตัดสินใจ (Berkes, 2009) ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อรักษาความยั่งยืนของทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด แนวคิดนี้มักจะถูกประยุกต์ใช้กับทรัพยากรที่ถือเป็นสินทรัพย์ร่วม เช่น ที่ดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้ หรือพื้นที่คุ้มครอง ซึ่งมีความซับซ้อนในเรื่องสิทธิการใช้งานและมักก่อให้เกิดความขัดแย้ง ที่สำคัญของการจัดการแบบนี้คือการแบ่งอำนาจและความรับผิดชอบในลักษณะหุ้นส่วนระหว่างรัฐและชุมชนที่ใช้ทรัพยากร (ฉัตรทิพย์ ชัยฉกรรจ์, 2560) โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการควบคุมและตัดสินใจ ขณะเดียวกันหน่วยงานรัฐมีบทบาทสนับสนุนและดูแลให้สอดคล้องกับนโยบายและเป้าหมายช่วยให้การใช้ทรัพยากรมีประสิทธิภาพ ลดค่าใช้จ่ายและความเสี่ยงในการดำรงชีวิต และยังช่วยลดความขัดแย้งผ่านการมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจ (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2556)

3. แนวคิดการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community-Based Research: CBR) เป็นแนวทางการวิจัยที่มุ่งให้ชุมชนมีบทบาทเป็นผู้ร่วมสร้างความรู้ไม่ใช่เพียงแหล่งข้อมูลของนักวิจัย กระบวนการวิจัยจึงเปิดโอกาสให้คนในพื้นที่มีส่วนร่วมตั้งแต่การกำหนดประเด็นปัญหา การออกแบบการศึกษา การเก็บข้อมูล ไปจนถึงการนำผลไปใช้ประโยชน์ (Israel et al., 1998) การวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงไม่เพียงมุ่งผลิตความรู้เชิงทฤษฎี แต่ยังมุ่งเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรมในระดับพื้นที่ โดยมีขั้นตอน

Citation : สิทธิชัย ธรรมชนัน, เกศสุดา สิทธิสันติกุล, พิษณุ จิตต์ภักดี, พงศกร กาวิชัย, จริยา โกเมนต์, ปภพ จีรัตน์, และ กริช สุริยะชัยพันธ์.

(2569). กลไกการมีส่วนร่วมของหุ้นส่วนทางสังคมเพื่อการแก้ปัญหาด้านการอนุรักษ์จากหมอกควันไฟป่า พื้นที่บ้านหนองเต่า ตำบลแม้วิน อำเภอแม่วงก์ จังหวัดเชียงใหม่. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 10(2), e299201.

<https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299201>

สำคัญประกอบด้วย การสร้างความสัมพันธ์และความไว้วางใจในชุมชน การร่วมกันกำหนดประเด็นปัญหาและคำถามวิจัย การออกแบบกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน การสังเคราะห์ผลและกำหนดแนวทางปฏิบัติ และการนำผลไปใช้และติดตามประเมินผล

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับฝุ่น PM2.5 สถานการณ์ฝุ่น PM2.5 ที่เกิดจากหมอกควันไฟป่าเป็นเรื่องซับซ้อนที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะซึ่งมีผลกระทบหลายด้าน ทั้งสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม และการจัดการของภาครัฐ โดยงานวิจัยของ รัตนภรณ์ ศรีแก้วดารา (2562) แสดงให้เห็นว่าการพัฒนามาตรฐานฝุ่น PM2.5 ในประเทศไทยนั้นจำเป็นต้องมีการสร้างความตระหนักรู้ในสังคม การมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่างๆ และการรวมข้อมูลวิชาการเพื่อใช้เป็นฐานในการสร้างนโยบายที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้งานวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมและการรับรู้ของประชาชนยังชี้ว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างอายุ ระดับความรู้ และการรับรู้ความเสี่ยงกับการป้องกันตนเองจากฝุ่น PM2.5 (ชัยชนะ ศรีเพี้ยชัย และคณะ, 2567) ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาโยบายที่มุ่งเน้นการสื่อสารความเสี่ยงและการสร้างความรู้ให้กับประชาชนอย่างเหมาะสม ด้านนโยบายและการควบคุม การศึกษาที่วิเคราะห์ปัญหาการเผาในที่โล่งได้ชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดในการบังคับใช้กฎหมายที่ยังไม่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ และแนะนำให้พัฒนาความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ควบคู่ไปกับการปรับปรุงกฎหมายและนโยบาย (สมศักดิ์ อมรสิริพงศ์, 2567)

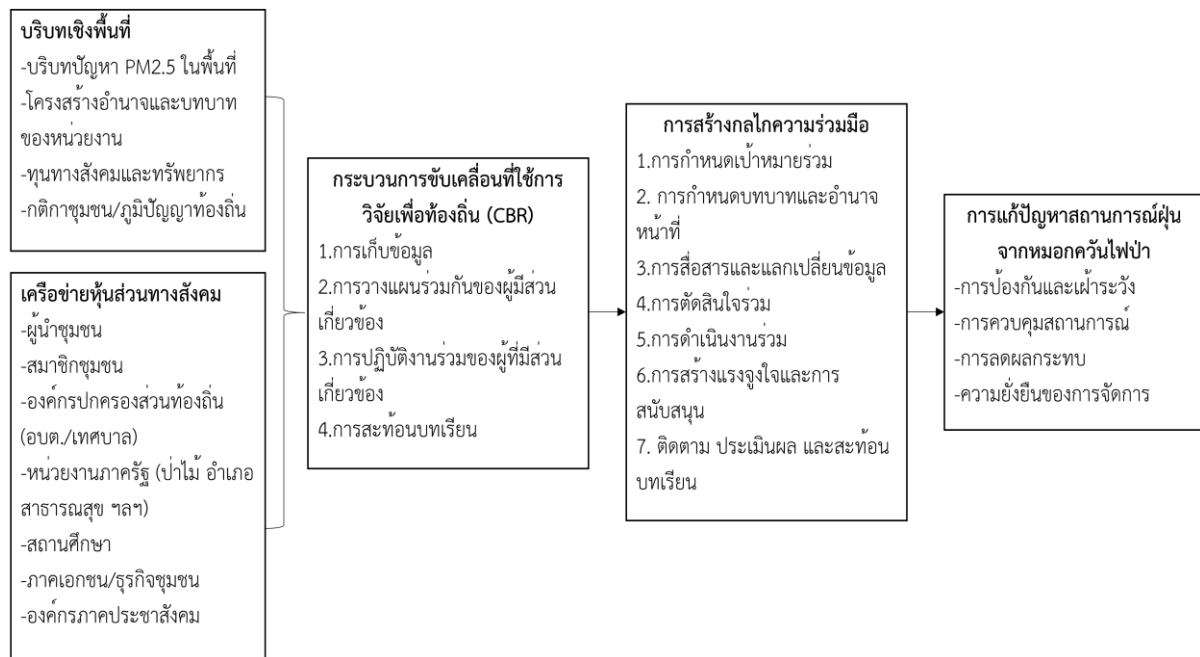
จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า การจัดการปัญหาหมอกควันไฟป่าและฝุ่น PM2.5 เป็นปัญหาสาธารณะที่มีความซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายภาคส่วน การแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนจึงจำเป็นต้องอาศัยกลไกความร่วมมือระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน ภาควิชาการ และภาคีเครือข่ายต่าง ๆ บนฐานของการมีส่วนร่วม การแบ่งปันข้อมูล การตัดสินใจร่วม และการเรียนรู้ร่วมกัน ภายใต้บริบทการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในระดับพื้นที่ ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงนำแนวคิดหุ้นส่วนทางสังคม แนวคิดการจัดการแบบร่วมมือ และแนวคิดการวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาใช้เป็นกรอบในการศึกษาการมีส่วนร่วมของหุ้นส่วนทางสังคมเพื่อการแก้ไขปัญหาหมอกควันไฟป่าในพื้นที่บ้านหนองเต่า ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ที่สามารถพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

Citation : Thummakun, S., Sitthisuntiku, K., Jitpakdee, P., Kawichai, P., Koment, J., Jeerat, P., & Suriyachaipun, K. (2026).

Participatory Mechanisms of Social Partners in Addressing Forest Fire Haze Pollution: A Case Study of Ban Nong Tao, Mae Win Subdistrict, Mae Wang District, Chiang Mai Province. *Journal of Local Governance and Innovation*, 10(2), e299201. <https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299201>

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยอิงตามกรอบแนวคิดการวิจัยเพื่อสังคมท้องถิ่น (Community-Based Research: CBR) เป็นวิธีวิทยาในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

พื้นที่ดำเนินการวิจัย คือ บ้านหนองเต่า ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยพื้นที่บ้านหนองเต่าได้รับการคัดเลือกเป็นพื้นที่ศึกษาเนื่องจากเป็นชุมชนพื้นที่สูงที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์หมอกควันไฟป่าอย่างต่อเนื่อง มีลักษณะพื้นที่ซับซ้อนด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินและการจัดการทรัพยากรป่าไม้ รวมทั้งเป็นพื้นที่ที่มีการรวมตัวของภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อดำเนินกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าอย่างต่อเนื่อง จึงเหมาะสมต่อการศึกษากลไกการมีส่วนร่วมของหุ้นส่วนทางสังคมในระดับพื้นที่

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง

การคัดเลือกใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงเพื่อให้ครอบคลุม ทุกมิติโครงสร้างทางสังคม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย 1) กลุ่มนโยบายและหน่วยงาน 10 คน 2) กลุ่มผู้นำชุมชน 10 คน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำทางจิตวิญญาณที่มีบทบาทในการดูแลป่า 3) กลุ่มชาวบ้านและผู้ปฏิบัติงาน 20 คน ครอบคลุมชุดอาสาสมัครตระเวนและดับไฟป่า กลุ่มสตรีและผู้สูงอายุ และกลุ่มคนรุ่นใหม่ และ 4) กลุ่มภาคีภายนอก 10

Citation : สิทธิชัย ธรรมชนัน, เกศสุดา สิทธิสันติกุล, พิชญ์ จิตต์ภักดี, พงศกร กาวิชัย, จริยา โกเมนต์, ปภพ จีรัตน์, และ กริช สุริยะชัยพันธ์.

(2569). กลไกการมีส่วนร่วมของหุ้นส่วนทางสังคมเพื่อการแก้ปัญหาสถานการณ์ฝุ่นจากหมอกควันไฟป่า พื้นที่บ้านหนองเต่า ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 10(2), e299201.

<https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299201>

ประกอบด้วย ตัวแทนองค์กรพัฒนาเอกชน ภาคเอกชน และนักวิชาการ คน รวมทั้งหมด 50 คน และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยคัดเลือกผู้เข้าร่วมจำนวน 14 คน จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย ตัวแทนผู้นำชุมชน คณะกรรมการป่าชุมชน อาสาสมัครดับไฟป่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ และภาคีเครือข่ายที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการจัดการปัญหาหมอกควันไฟป่าในพื้นที่ สำหรับเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญต้องเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์และมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนการแก้ปัญหาหมอกควันจากไฟป่ามาอย่างต่อเนื่อง ไม่น้อยกว่า 2 ปี เพื่อให้ข้อมูลเชิงลึกในการสัมภาษณ์ และร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล และสะท้อนข้อเสนอแนะต่อการพัฒนากลไกการมีส่วนร่วมของหุ้นส่วนทางสังคมในการจัดการปัญหาหมอกควันไฟป่าในพื้นที่ศึกษา

เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล

เครื่องมือเชิงคุณภาพ ได้แก่ การศึกษาจากเอกสาร แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และประเด็นการสนทนากลุ่ม ซึ่งออกแบบให้ครอบคลุมประเด็นด้านบริบทเชิงพื้นที่และความสัมพันธ์ของหุ้นส่วนทางสังคม รูปแบบและกระบวนการดำเนินงานที่ผ่านมา ปัจจัยเอื้อ ข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง และบทเรียนกลไกการมีส่วนร่วมของพื้นที่ นอกจากนี้การวิจัยยังใช้เครื่องมือเชิงกระบวนการ เช่น การคืนข้อมูล การวิเคราะห์ศักยภาพ และการวางแผนยุทธศาสตร์ร่วมของพื้นที่ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ร่วมและการตัดสินใจร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เครื่องมือทั้งหมดได้รับการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ เครื่องมือวิจัยได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เพื่อพิจารณาความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้การคำนวณดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหา (Index of Item-Objective Congruence: IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ผลการตรวจสอบพบว่า ข้อคำถามทุกข้อมีค่าดัชนี IOC ไม่ต่ำกว่า 0.50 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์การพิจารณาของ ภทรพพร เกษสังข์ (2559) และได้ปรับปรุงถ้อยคำให้เหมาะสมกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนก่อนนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ทั้งนี้ งานวิจัยได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เลขที่ MJUIRB No. HSO28/68

วิธีรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการทั้งจากข้อมูลทุติยภูมิ ปฐมภูมิ และตติยภูมิ ที่ได้จากการทบทวนเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับปัญหาหมอกควันจากไฟป่า เช่น แผนปฏิบัติงาน รายงานการสถานการณ์ และข้อสรุปจากการประชุมขององค์กรที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลปฐมภูมิได้จากการลงพื้นที่ภาคสนาม โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มย่อย และการจัดประชุมแบบมีส่วนร่วม เพื่อสร้างพื้นที่ให้ได้สะท้อนประสบการณ์ มุมมองเชิงปฏิบัติการ สถานการณ์ปัญหาและอุปสรรค รวมถึงข้อเสนอแนะต่อการพัฒนากลไกการมีส่วนร่วมของหุ้นส่วนทางสังคมในการจัดการปัญหาจากหมอกควันไฟป่า

Citation : Thummakun, S., Sitthisuntiku, K., Jitpakdee, P., Kawichai, P., Koment, J., Jeerat, P., & Suriyachaiapun, K. (2026).

Participatory Mechanisms of Social Partners in Addressing Forest Fire Haze Pollution: A Case Study of Ban Nong Tao, Mae Win Subdistrict, Mae Wang District, Chiang Mai Province. *Journal of Local Governance and Innovation*, 10(2), e299201. <https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299201>

การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการโดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนาและการวิเคราะห์เนื้อหาในลักษณะเป็นระบบ โดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์ที่ถูกกำหนดไว้อย่างชัดเจน 3 ขั้นตอน ขั้นตอนที่แรก มีการตรวจสอบคุณภาพและความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยการใช้แนวทางตรวจสอบแบบสามเส้า (triangulation) ซึ่งครอบคลุมทั้งแหล่งข้อมูล ผู้วิจัย และวิธีการที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล เพื่อให้มั่นใจว่าข้อมูลที่ได้มา มีความสอดคล้องกันจากหลายแหล่ง และสามารถลดอคติในการตีความได้ ขั้นตอนที่สอง คือการวิเคราะห์และจำแนกข้อมูลผ่านกระบวนการเข้ารหัสและการจัดหมวดหมู่ตามระดับการปฏิบัติการและขั้นตอนการจัดการปัญหา ซึ่งช่วยให้สามารถอธิบายบทบาท ความสัมพันธ์ และรูปแบบการทำงานร่วมกันของผู้มีส่วนได้เสียในระดับพื้นที่ได้อย่างเป็นระบบ ขั้นตอนที่สุดท้าย คือการสังเคราะห์ความรู้เชิงอุปนัย โดยการนำผลการวิเคราะห์มารวมเข้ากับกรอบแนวคิดพื้นฐานทางสังคม เพื่อศึกษากลไกการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาฝุ่นจากหมอกควันไฟฟ้า โดยสามารถอธิบายทั้งกระบวนการและเงื่อนไขที่ทำให้ประสบความสำเร็จในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ (สุภางค์ จันทวานิช, 2557)

ผลการวิจัย (Research Results)

การศึกษาเกี่ยวกับกลไกการมีส่วนร่วมจากหุ้นส่วนทางสังคมเพื่อจัดการกับปัญหาฝุ่นที่เกิดจากหมอกควันไฟฟ้า พื้นที่บ้านหนองเต่า ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ แสดงให้เห็นถึงความซับซ้อนและความเชื่อมโยงหลายมิติของปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งรวมถึงทรัพยากรป่าไม้ โครงสร้างนโยบายของรัฐ วิถีชีวิตของชุมชนในพื้นที่สูง และความสัมพันธ์ของหน่วยงานในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า บ้านหนองเต่าเป็นชุมชนชนบนพื้นที่สูง มีพื้นที่โดยประมาณ จำนวน 720 ไร่ ซึ่งประกอบด้วยพื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่เกษตรกรรม และพื้นที่ป่าชุมชน เศรษฐกิจของชุมชนขึ้นอยู่กับเกษตรเป็นหลัก โดยประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 60 ทำงานในภาคเกษตรกรรม และมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นอย่างใกล้ชิด ซึ่งทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างระบบนิเวศป่าไม้กับเศรษฐกิจของครัวเรือนที่มีอิทธิพลต่อการใช้ที่ดินและความเสี่ยงในการเกิดไฟฟ้า โดยหากพิจารณาถึงการจัดการพื้นที่ พบว่า พื้นที่บ้านหนองเต่ามีสถานะทางกฎหมายที่ซ้อนทับกันหลายประเภท เช่น พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ พื้นที่ป่าชุมชน และพื้นที่ภายใต้โครงการจัดให้มีที่ดินทำกินสำหรับชุมชน (คทช.) ซึ่งการทับซ้อนนี้สร้างข้อจำกัดต่ออำนาจหน้าที่และการบังคับใช้กฎหมาย ทำให้การจัดการเกี่ยวกับไฟฟ้าและหมอกควันต้องอาศัยการร่วมมือจากหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

ส่วนด้านสถานการณ์ปัญหาหมอกควันไฟฟ้าในพื้นที่ชุมชนบ้านหนองเต่า พบว่า ช่วงฤดูแล้งตั้งแต่เดือนมกราคมถึงพฤษภาคมในแต่ละปี พื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดไฟฟ้าสูง และข้อมูลเกี่ยวกับจุดความร้อนระหว่างปี พ. ศ. 2564–2568 แสดงแนวโน้มการเพิ่มขึ้น ซึ่งพิสูจน์ว่าปัญหาฝุ่น PM 2.5 ในพื้นที่มีลักษณะ

Citation : สิทธิชัย ธรรมชนัน, เกศสุดา สิทธิสันติกุล, พิษณุ จิตต์ภักดี, พงศกร กาวิชัย, จริยา โกเมนต์, ปภพ จีรัตน์, และ กริช สุริยะชัยพันธ์.

(2569). กลไกการมีส่วนร่วมของหุ้นส่วนทางสังคมเพื่อการแก้ปัญหาสถานการณ์ฝุ่นจากหมอกควันไฟฟ้า พื้นที่บ้านหนองเต่า ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 10(2), e299201.

<https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299201>

เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่เกี่ยวข้องทั้งกับปัจจัยธรรมชาติและกิจกรรมการดำรงชีพของคนในชุมชน โดยเฉพาะการเผาขยะการเกษตรและการเกิดไฟลุกลามจากพื้นที่ป่าใกล้เคียง ซึ่งแม้ชุมชนจะมีการจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนและทีมอาสาดับไฟเพื่อเฝ้าระวังและรับมือกับเหตุการณ์ไฟป่า แต่ยังเผชิญข้อจำกัด เช่น ความยากลำบากในการเข้าถึงพื้นที่ลาดชันและพื้นที่ป่าลึก รวมถึงข้อจำกัดของข้อมูลเชิงพื้นที่ที่ไม่สามารถระบุพิกัดจุดความร้อนในระดับหมู่บ้านได้อย่างชัดเจน ส่งผลให้การวางแผนควบคุมไฟปายังมีข้อจำกัดด้านประสิทธิภาพ อาจกล่าวได้ว่าปัญหาหมอกควันไฟป่าในพื้นที่บ้านหนองเต่ามีลักษณะเป็นปัญหาสาธารณะซึ่งซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับหลายภาคส่วน การแก้ไขปัญหาดังกล่าวต้องอาศัยกลไกความร่วมมือเชิงเครือข่าย การบูรณาการข้อมูลระหว่างหน่วยงาน และการเสริมสร้างศักยภาพของหน่วยงานปฏิบัติในท้องถิ่น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันและจัดการหมอกควันไฟป่า

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ชุมชนได้พัฒนากลไกความร่วมมือในลักษณะเครือข่ายการปฏิบัติงานระดับพื้นที่ ที่ทำให้การจัดการปัญหาหมอกควันไฟป่าในพื้นที่ที่มีความรุนแรงลดลง ดังสะท้อนได้จากการข้อมูลสถานการณ์ไฟป่าในปี 2569 ที่มีการวางแผนเตรียมการป้องกันสถานการณ์หมอกควันไฟป่าตั้งแต่ในช่วงของการเข้าสู่ฤดูไฟป่าไปจนถึงการเตรียมความพร้อมในการรับมือกับสถานการณ์ไฟป่าที่จะเกิดขึ้น โดยผ่านกระบวนการกลไกหุ้นส่วนทางสังคมของพื้นที่ที่มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่

1. การกำหนดเป้าหมายร่วม เป็นจุดตั้งต้นในการสร้างความร่วมมือระหว่างหุ้นส่วนทางสังคม การกำหนดเป้าหมายร่วมเกิดขึ้นผ่านเวทีประชุมหมู่บ้านและการหารือระหว่างคณะกรรมการป่าชุมชน ทีมอาสาสมัครดับไฟป่า และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันแลกเปลี่ยนข้อมูลสถานการณ์ แนวโน้มการเกิดไฟป่า และผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อชุมชนทั้งในด้านสุขภาพ ทรัพยากรธรรมชาติ และวิถีชีวิต ซึ่งทุกคนในชุมชนบ้านหนองเต่ามีความเห็นร่วมกันว่าการจัดการปัญหาไม่ควรจำกัดอยู่เพียงการควบคุมหรือดับไฟเมื่อเกิดเหตุ แต่ควรมุ่งลดความถี่และความรุนแรงของไฟป่าในระยะยาว พร้อมทั้งลดผลกระทบของฝุ่น PM 2.5 ต่อสุขภาพของประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุ เด็ก และผู้ที่มีโรคระบบทางเดินหายใจ เป้าหมายร่วมที่กำหนดขึ้นจึงครอบคลุมทั้งมิติการป้องกันการเฝ้าระวัง การควบคุมสถานการณ์ และการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้หลังเกิดไฟป่า โดยกระบวนการกำหนดเป้าหมายอาศัยทั้งประสบการณ์ของคนในชุมชนเอง เช่น ผลกระทบด้านสุขภาพและความเสื่อมโทรมของป่าต้นน้ำ จุดความร้อนมักเกิดขึ้นในพื้นที่รอยต่อการดูแลระหว่างหมู่บ้าน เป็นต้น การบูรณาการความรู้จากชุมชนและข้อมูลเชิงวิชาการจะช่วยให้ทุกฝ่ายมีฐานข้อมูลร่วมในการกำหนดทิศทางการดำเนินงาน ส่งผลให้เป้าหมายที่กำหนดมีความชัดเจนและสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง เช่น การจัดทำแนวกันไฟรอบพื้นที่ป่าชุมชนก่อนเข้าสู่ฤดูไฟป่า การกำหนดจุดเฝ้าระวังในพื้นที่ที่เคยเกิดไฟซ้ำซ้อน และการเตรียมความพร้อมของทีมอาสาสมัครทั้งด้านกำลังคนและอุปกรณ์ ทั้งนี้การกำหนดเป้าหมายร่วมที่เป็นรูปธรรมช่วยให้การดำเนินงานของภาคส่วนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ลดความคลาดเคลื่อนในการปฏิบัติงาน และเพิ่ม

Citation : Thummakun, S., Sitthisuntiku, K., Jitpakdee, P., Kawichai, P., Koment, J., Jeerat, P., & Suriyachaiapun, K. (2026).

Participatory Mechanisms of Social Partners in Addressing Forest Fire Haze Pollution: A Case Study of Ban Nong Tao, Mae Win Subdistrict, Mae Wang District, Chiang Mai Province. *Journal of Local Governance and Innovation*, 10(2), e299201. <https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299201>

ประสิทธิภาพของการจัดการปัญหาไฟฟ้าและหมอกควันในระดับพื้นที่ ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล และจากการสนทนากลุ่ม โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

“ที่ผ่านมาเมื่อเกิดไฟฟ้า ชุมชนต้องเผชิญกับปัญหาฝุ่นควันและผลกระทบต่อสุขภาพของคนในพื้นที่โดยตรง ดังนั้นทุกฝ่ายจึงเห็นตรงกันว่าการป้องกันไม่ให้เกิดไฟฟ้าเป็นเป้าหมายสำคัญมากกว่าการรอเข้าไปควบคุมสถานการณ์หลังเกิดเหตุ” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มผู้นำชุมชน คนที่ 3, สัมภาษณ์)

“การประชุมร่วมกันก่อนเข้าสู่ฤดูไฟฟ้าช่วยให้ทุกหน่วยงานเข้าใจเป้าหมายเดียวกัน ทั้งการลดจุดความร้อน ลดการเกิดไฟฟ้า และลดผลกระทบจากฝุ่น PM2.5 ต่อประชาชน” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มนโยบายและหน่วยงาน คนที่ 5, สัมภาษณ์)

“เมื่อทุกฝ่ายมีเป้าหมายร่วมกัน การวางแผนและการปฏิบัติงานก็มีทิศทางที่ชัดเจนมากขึ้น และสามารถประสานความร่วมมือได้ง่ายขึ้น” (ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม คนที่ 7)

2. การกำหนดบทบาทและอำนาจหน้าที่ เกิดจากความร่วมมือระดับพื้นที่ที่ไม่เป็นทางการ แต่มีความชัดเจนในการปฏิบัติ โดยยึดหลักการกระจายบทบาทตามศักยภาพ ความเชี่ยวชาญ และความใกล้ชิดกับพื้นที่เสี่ยงไฟฟ้า โดยชุมชนบ้านหนองเต่ามีการจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนทำหน้าที่กำหนดกติกาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ ควบคุมการจัดการเชื้อเพลิงสะสม และวางแผนจัดทำแนวกันไฟก่อนเข้าสู่ฤดูไฟฟ้า บทบาทของคณะกรรมการดังกล่าวตั้งอยู่บนอำนาจทางสังคมที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกในชุมชน และทำหน้าที่เชื่อมโยงกติกาชุมชนกับแนวทางการดำเนินงานของภาครัฐ ขณะเดียวกันชุมชนเองก็ได้จัดตั้งทีมอาสาสมัครดับไฟฟ้า ซึ่งทำหน้าที่ลาดตระเวน เผ่าระวัง และควบคุมสถานการณ์เมื่อเกิดไฟไหม้ โดยอาศัยความรู้เชิงพื้นที่เกี่ยวกับเส้นทางภูเขา จุดเสี่ยงที่เคยเกิดไฟซ้ำ แหล่งน้ำ และลักษณะภูมิประเทศ เพื่อเข้าถึงจุดเกิดเหตุได้อย่างรวดเร็ว บทบาทดังกล่าวจึงเป็นกลไกเชิงปฏิบัติการที่ช่วยจำกัดการลุกลามของไฟฟ้าในระยะเริ่มต้น ส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการสนับสนุนทรัพยากรและการประสานงาน โดยจัดสรรงบประมาณบางส่วน จัดหาอุปกรณ์ที่จำเป็น เช่น เครื่องเป่าลม ไม้ดับไฟ และอุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล รวมถึงประสานความร่วมมือกับหน่วยงานด้านป่าไม้เมื่อสถานการณ์เกินขีดความสามารถของชุมชน บทบาทดังกล่าวสอดคล้องกับภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสนับสนุนการจัดบริการสาธารณะในพื้นที่ สำหรับหน่วยงานภาครัฐ เช่น ป่าไม้ และอุทยาน มีบทบาทด้านการกำหนดนโยบาย การให้คำแนะนำทางวิชาการ และการสนับสนุนกำลังเสริมเมื่อจำเป็น ขณะที่องค์กรภายนอก เช่น มูลนิธิและเครือข่ายพัฒนา มีบทบาทสนับสนุนการฝึกอบรม เพิ่มทักษะของอาสาสมัคร และจัดหาข้อมูลจุดความร้อนจากระบบดาวเทียมเพื่อใช้ในการเผ่าระวังและวางแผนปฏิบัติการ การบูรณาการบทบาทของภาคีเครือข่าย

Citation : สิทธิชัย ธรรมชนัน, เกศสุดา สิทธิสันติกุล, พิชญ์ จิตต์ภักดี, พงศกร กาวิชัย, จริยา โกเมนต์, ปภพ จีรัตน์, และ กริช สุริยะชัยพันธ์.

(2569). กลไกการมีส่วนร่วมของหุ้นส่วนทางสังคมเพื่อการแก้ปัญหาสถานการณ์ฝุ่นจากหมอกควันไฟฟ้า พื้นที่บ้านหนองเต่า ตำบลแม้ว อำเภอแม้ว จังหวัดเชียงใหม่. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 10(2), e299201.

<https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299201>

ของทุกภาคส่วนส่งผลให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างองค์ความรู้ท้องถิ่นกับข้อมูลเชิงเทคนิค ช่วยลดความซ้ำซ้อนของภารกิจ เพิ่มความชัดเจนในการปฏิบัติงานภาคสนาม และเสริมสร้างความรับผิดชอบร่วมในการจัดการไฟป่าและลดผลกระทบของหมอกควันไฟป่าได้อย่างชัดเจน ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล และจากการสนทนากลุ่ม โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

“คณะกรรมการป่าชุมชนมีหน้าที่ดูแลติดตามการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าและประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ส่วนอาสาสมัครจะรับผิดชอบงานเฝ้าระวังและควบคุมไฟในพื้นที่” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มผู้นำชุมชน คนที่ 6, สัมภาษณ์)

“องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่สนับสนุนงบประมาณ อุปกรณ์ และประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกเมื่อเกิดเหตุการณ์รุนแรง” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มนโยบายและหน่วยงาน คนที่ 2, สัมภาษณ์)

“เมื่อแต่ละฝ่ายมีบทบาทที่ชัดเจน การปฏิบัติงานในพื้นที่จึงเป็นระบบมากขึ้น และลดความซ้ำซ้อนของภารกิจ” (ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม คนที่ 4)

3. การสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูล เป็นเส้นเลือดหลักของที่ยึดโยงความร่วมมือของหุ้นส่วนทางสังคมในพื้นที่ชุมชนบ้านหนองเต่า ที่ทำให้สามารถจัดการปัญหาหมอกควันไฟป่าได้อย่างมีประสิทธิภาพตอบสนองต่อสถานการณ์ไฟป่าได้อย่างทันทั่วทั้งที่ ภายใต้ข้อจำกัดของภูมิประเทศที่เป็นลักษณะภูเขาที่มีความสลับซับซ้อนและพื้นที่ป่าที่เข้าถึงยาก ชุมชนจึงพัฒนาระบบการสื่อสารที่มีความยืดหยุ่นและใช้หลายช่องทางควบคู่กัน กลไกการสื่อสารประกอบด้วยทั้งช่องทางไม่เป็นทางการและกึ่งทางการ ในระดับชุมชนมีการแจ้งเตือนผ่านผู้นำหมู่บ้านและเครือข่ายทางสังคมภายในชุมชน ซึ่งสามารถกระจายข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ ก่อนเข้าสู่ฤดูไฟป่ามีการจัดประชุมเพื่อถ่ายทอดข้อมูลสถานการณ์ แนวโน้มการเกิดไฟ พื้นที่เสี่ยงและแผนการดำเนินงาน เช่น การจัดทำแนวกันไฟและการเตรียมความพร้อมของอาสาสมัคร และการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เวทีดังกล่าวทำหน้าที่เป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างคณะกรรมการป่าชุมชน ทีมอาสาสมัครดับไฟป่า และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในทางปฏิบัติมีการใช้วิทยุสื่อสารระหว่างทีมภาคสนามในพื้นที่ภูเขาที่สัญญาณโทรศัพท์ไม่ครอบคลุม เพื่อรายงานสถานการณ์ไฟ พิกัดการเกิดเหตุ ทิศทางลม และความรุนแรงของไฟอย่างต่อเนื่อง การสื่อสารลักษณะนี้ช่วยลดระยะเวลาในการตัดสินใจ เพิ่มความปลอดภัยของผู้ปฏิบัติงาน และเพิ่มประสิทธิภาพในการควบคุมไฟ นอกจากนี้ ข้อมูลจุดความร้อน (hotspot) จากระบบดาวเทียมถูกนำมาใช้ประกอบการวางแผนลาดตระเวนและจัดลำดับความสำคัญของพื้นที่เฝ้าระวัง โดยผสมผสานกับความรู้เชิงพื้นที่ของชุมชน เช่น เส้นทางเดินป่า แหล่งน้ำ และลักษณะเชื้อเพลิงในแต่ละพื้นที่ การบูรณาการข้อมูลเชิงเทคนิคกับภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยเพิ่มความแม่นยำในการเฝ้าระวังและจัดการไฟป่า ภายหลังสิ้นสุดฤดูไฟป่า มีการจัดเวทีถอดบทเรียนเพื่อติดตามผลการดำเนินงาน เช่น จำนวนครั้งของการเกิดไฟ พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ และปัญหาอุปสรรคที่พบ กระบวนการ

Citation : Thummakun, S., Sitthisuntiku, K., Jitpakdee, P., Kawichai, P., Koment, J., Jeerat, P., & Suriyachaiapun, K. (2026).

Participatory Mechanisms of Social Partners in Addressing Forest Fire Haze Pollution: A Case Study of Ban Nong Tao, Mae Win Subdistrict, Mae Wang District, Chiang Mai Province. *Journal of Local Governance and Innovation*, 10(2), e299201. <https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299201>

ดังกล่าวช่วยสร้างองค์ความรู้ร่วมของเครือข่าย และนำไปสู่การปรับปรุงแผนการดำเนินงานในปีถัดไปให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล และจากการสนทนากลุ่ม โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

“การแจ้งข่าวผ่านผู้นำชุมชนและกลุ่มสื่อสารในพื้นที่ช่วยให้ชาวบ้านรับทราบสถานการณ์และเตรียมความพร้อมได้อย่างรวดเร็ว” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มผู้นำชุมชน คนที่ 1, สัมภาษณ์)

“ข้อมูลจุดความร้อนจากหน่วยงานภายนอกมีประโยชน์มากต่อการวางแผนลาดตระเวนและจัดลำดับความสำคัญของพื้นที่เสี่ยง” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มภาคีภายนอก คนที่ 2, สัมภาษณ์)

“การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยให้สามารถตัดสินใจและตอบสนองต่อสถานการณ์ได้อย่างทันท่วงที” (ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม คนที่ 9)

4. การตัดสินใจร่วม ตั้งอยู่บนฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ ความรู้เชิงพื้นที่ และกรอบนโยบายของภาครัฐ โดยมีได้เป็นการสั่งการจากส่วนกลางเพียงฝ่ายเดียว แต่เป็นการหารือและปรับประสานระหว่างภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่ ก่อนเข้าสู่ฤดูไฟป่ามีการจัดประชุมระหว่างคณะกรรมการป่าชุมชน ทีมอาสาสมัครดับไฟป่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดมาตรการจัดการไฟป่าในแต่ละปี เช่น การกำหนดช่วงเวลาห้ามเผาในพื้นที่ชุมชน การจัดทำแนวกันไฟ การกำหนดจุดเผารั่วัง และการเตรียมความพร้อมด้านกำลังคนและอุปกรณ์ การตัดสินใจดังกล่าวตั้งอยู่บนข้อมูลด้านสภาพอากาศ ทิศทางลม ความชื้นสัมพัทธ์ ลักษณะเชื้อเพลิงสะสม และข้อมูลจุดความร้อนในอดีต ควบคู่กับประสบการณ์ของคนในชุมชนเกี่ยวกับพฤติกรรมการลุกลามของไฟในพื้นที่ลาดชัน ในบางสถานการณ์ที่มีความจำเป็น เช่น เมื่อไฟมีแนวโน้มลุกลามเข้าสู่เขตป่าชุมชนหรือพื้นที่ต้นน้ำ อาจมีการพิจารณาใช้เทคนิคเผาไฟชนไฟ ภายใต้การประเมินความเสี่ยงอย่างรอบคอบและการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง กรณีเกิดเหตุฉุกเฉินการตัดสินใจในภาคสนามมีลักษณะกระจายอำนาจ โดยหัวหน้าทีมอาสาสมัครสามารถประเมินสถานการณ์และกำหนดแนวทางควบคุมไฟเบื้องต้นได้ทันที เช่น การแบ่งกำลังเข้าควบคุมหลายจุด หรือการประสานขอกำลังเสริมจากหน่วยงานภายนอก การตัดสินใจดังกล่าวยังคงอยู่ภายใต้การสื่อสารกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สอดคล้องกับข้อกำหนดด้านความปลอดภัย กระบวนการตัดสินใจร่วมที่เปิดพื้นที่ให้ทุกภาคส่วนสะท้อนความคิดเห็นและข้อจำกัดของตน ช่วยสร้างความชอบธรรมให้กับมาตรการที่กำหนด ลดความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภายนอก และทำให้มาตรการจัดการไฟป่ามีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล และจากการสนทนากลุ่ม โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

Citation : สิทธิชัย ธรรมชนัน, เกศสุตา สิทธิสันติกุล, พิชญ์ จิตต์ภักดี, พงศกร กาวิชัย, จริยา โกเมนต์, ปภพ จีรัตน์, และ กริช สุริยะชัยพันธ์.

(2569). กลไกการมีส่วนร่วมของหุ้นส่วนทางสังคมเพื่อการแก้ปัญหาสถานการณ์ฝุ่นจากหมอกควันไฟป่า พื้นที่บ้านหนองเต่า ตำบลแม้วิน อำเภอแม่วงก์ จังหวัดเชียงใหม่. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 10(2), e299201.

<https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299201>

“ก่อนเข้าสู่ฤดูไฟป่า ทุกฝ่ายจะร่วมกันประชุมเพื่อกำหนดมาตรการ แนวกันไฟ และพื้นที่เฝ้าระวังที่สำคัญ” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มนโยบายและหน่วยงาน คนที่ 4, สัมภาษณ์)

“การตัดสินใจร่วมกันทำให้มาตรการต่าง ๆ สอดคล้องกับสภาพพื้นที่และได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนมากขึ้น” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มผู้นำชุมชน คนที่ 8, สัมภาษณ์)

“เมื่อเกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน ทุกฝ่ายสามารถปรับแผนและตัดสินใจร่วมกันได้อย่างรวดเร็ว เพราะมีข้อมูลและความเข้าใจร่วมกันอยู่แล้ว” (ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม คนที่ 3)

5. การดำเนินงานร่วม มีลักษณะเป็นการบูรณาการทรัพยากร บุคลากร และองค์ความรู้จากหลายภาคส่วนสู่การปฏิบัติงานจริง โดยเฉพาะในช่วงฤดูไฟป่าระหว่างเดือนมกราคมถึงพฤษภาคม ซึ่งเป็นช่วงที่หมอกควันไฟป่ามีแนวโน้มที่สูง ทีมอาสาสมัครดับไฟป่าของชุมชนทำหน้าที่เป็นหน่วยปฏิบัติการหลักในการลาดตระเวน เฝ้าระวัง และเข้าควบคุมไฟเมื่อเกิดเหตุ โดยทำงานร่วมกับคณะกรรมการป่าชุมชน ซึ่งมีบทบาทด้านการวางแผนและกำกับดูแล เช่น การกำหนดพื้นที่จัดทำแนวกันไฟ การจัดเวรเฝ้าระวัง และการระดมสมาชิกในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมป้องกันไฟป่า ความคุ้นเคยกับภูมิประเทศ เช่น เส้นทางเดินป่า จุดเสี่ยงที่เคยเกิดไฟซ้ำ และแหล่งน้ำธรรมชาติ ทำให้ทีมอาสาสมัครสามารถเข้าถึงพื้นที่เกิดเหตุได้อย่างรวดเร็ว การปฏิบัติงานใช้อุปกรณ์ที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเครือข่ายภายนอก เช่น เครื่องเป่าลม เครื่องมือดับไฟแบบพกพา และอุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความปลอดภัยในการทำงาน ในกรณีที่ไฟป่ามีแนวโน้มลุกลามในพื้นที่รอยต่อ มีการประสานกำลังกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้และชุมชนใกล้เคียงเพื่อจัดตั้งชุดปฏิบัติการร่วม การทำงานในลักษณะเครือข่ายช่วยลดระยะเวลาการเผาไหม้และจำกัดการลุกลามของไฟ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการลดปริมาณควันและการสะสมของฝุ่น PM2.5 อย่างไรก็ตามการศึกษาพบข้อจำกัดบางประการ เช่น ความไม่ต่อเนื่องของงบประมาณ การพึ่งพาความสมัครใจของอาสาสมัคร และความเหนื่อยล้าจากการปฏิบัติงานในพื้นที่ลาดชัน แม้เช่นนั้นการดำเนินงานร่วมของชุมชนยังสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของการจัดการทรัพยากรสาธารณะเชิงพื้นที่ที่ตั้งอยู่บนความร่วมมือและความไว้วางใจระหว่างภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล และจากการสนทนากลุ่ม โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

“เมื่อได้รับแจ้งเหตุไฟป่า อาสาสมัครและชาวบ้านในพื้นที่จะเข้าปฏิบัติงานทันที เพราะรู้เส้นทางและสภาพพื้นที่เป็นอย่างดี” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มชาวบ้านและผู้ปฏิบัติงาน คนที่ 8, สัมภาษณ์)

Citation : Thummakun, S., Sitthisuntiku, K., Jitpakdee, P., Kawichai, P., Koment, J., Jeerat, P., & Suriyachaiapun, K. (2026).

Participatory Mechanisms of Social Partners in Addressing Forest Fire Haze Pollution: A Case Study of Ban Nong Tao, Mae Win Subdistrict, Mae Wang District, Chiang Mai Province. *Journal of Local Governance and Innovation*, 10(2), e299201. <https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299201>

“หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนอุปกรณ์และกำลังเสริม ส่วนชุมชนเป็นกำลังหลักในการเข้าควบคุมไฟในระยะเริ่มต้น” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มนโยบายและหน่วยงาน คนที่ 1, สัมภาษณ์)

“การทำงานร่วมกันช่วยลดระยะเวลาในการควบคุมไฟและลดความเสียหายต่อพื้นที่ป่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ” (ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม คนที่ 4)

6. การสร้างแรงจูงใจและการสนับสนุน ภายใต้บริบทที่การจัดการไฟป่าเป็นภารกิจที่มีความเสี่ยงสูงและต้องอาศัยแรงงานจากอาสาสมัครในชุมชน แรงจูงใจหลักของคนในพื้นที่เกิดจากประสบการณ์ตรงต่อผลกระทบของหมอกควันต่อสุขภาพ โดยเฉพาะปัญหาโรคระบบทางเดินหายใจในกลุ่มผู้สูงอายุ เด็ก และผู้มีโรคประจำตัว ความตระหนักดังกล่าวทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมเผาระวังและควบคุมไฟป่าถูกมองว่าเป็นการปกป้องชีวิตและความเป็นอยู่ของครอบครัว นอกจากนี้ ความผูกพันกับทรัพยากรป่าไม้ซึ่งเป็นฐานสำคัญของการดำรงชีพ เป็นแหล่งอาหาร เป็นแหล่งน้ำ และเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ยังเป็นแรงจูงใจภายในที่กระตุ้นให้ชุมชนร่วมกันดูแลรักษาป่า การสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ และภาคีเครือข่าย มีบทบาทในการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชน ผ่านการสนับสนุนอุปกรณ์ เช่น เครื่องเป่าลม วิทยุสื่อสาร และอุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล รวมถึงการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะด้านเทคนิคและความปลอดภัย ขณะเดียวกันการยอมรับทางสังคมต่อบทบาทของทีมาอาสาสมัคร เช่น การกล่าวชื่นชมในเวทีประชุมหมู่บ้าน หรือการเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจระดับชุมชน ยังเป็นแรงจูงใจเชิงสัญลักษณ์ที่ช่วยเสริมสร้างความภาคภูมิใจและความผูกพันต่อภารกิจที่ทุกคนในชุมชนต้องเผชิญร่วมกัน ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล และการสนทนากลุ่ม โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

“คนในชุมชนเข้าร่วมเพราะไม่อยากให้ลูกหลานต้องเผชิญกับปัญหาหมอกควัน และผลกระทบด้านสุขภาพเหมือนที่ผ่านมา” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มชาวบ้านและผู้ปฏิบัติงาน คนที่ 12, สัมภาษณ์)

“การสนับสนุนอุปกรณ์และการฝึกอบรมจากหน่วยงานต่าง ๆ ช่วยเพิ่มความพร้อมและความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มภาคีภายนอก คนที่ 4, สัมภาษณ์)

“การได้รับการยอมรับจากชุมชนและเห็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริง เป็นแรงจูงใจสำคัญที่ทำให้อาสาสมัครยังคงทำงานอย่างต่อเนื่อง” (ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม คนที่ 10)

7. การติดตาม ประเมินผล และสะท้อนบทเรียน โดยปกติเมื่อสิ้นสุดฤดูไฟป่า ชุมชนบ้านหนองเต่ามักจะมีการจัดเวทีถอดบทเรียนในระดับหมู่บ้าน โดยมีคณะกรรมการป่าชุมชน ทีมอาสาสมัคร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าร่วม เพื่อทบทวนข้อมูล เช่น จำนวนครั้งของการเกิดไฟ

Citation : สิทธิชัย ธรรมชน, เกศสุดา สิทธิสันติกุล, พิชญ์ จิตต์ภักดี, พงศกร กาวิชัย, จริยา โกเมนต์, ปภพ จีรัตน์, และ กริช สุริยะชัยพันธ์.

(2569). กลไกการมีส่วนร่วมของหุ้นส่วนทางสังคมเพื่อการแก้ปัญหาสถานการณ์ฝุ่นจากหมอกควันไฟป่า พื้นที่บ้านหนองเต่า ตำบลแม้วิน อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 10(2), e299201.

<https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299201>

พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ ระยะเวลาการควบคุมไฟ และปัญหาอุปสรรคที่พบ ข้อมูลภาคสนามจากการปฏิบัติงานจริง เช่น จุดเกิดเหตุซ้ำซาก เส้นทางเข้าถึงที่ใช้เวลานาน หรือพื้นที่ที่มีเชื้อเพลิงสะสมหนาแน่น ถูกนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลจุดความร้อนจากระบบดาวเทียม เพื่อประเมินความแม่นยำของการเฝ้าระวังและปรับปรุงแผนลาดตระเวนในปีถัดไป การประเมินผลครอบคลุมทั้งมิติเชิงปริมาณ เช่น แนวโน้มการลดจำนวนครั้งของการเกิดไฟ และมิติเชิงคุณภาพ เช่น ระดับความร่วมมือของสมาชิกและความพร้อมของอาสาสมัคร แนวทางการประเมินที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ร่วมกันมากกว่าการกล่าวโทษ ช่วยสร้างบรรยากาศของความไว้วางใจ และการพัฒนากลไกความร่วมมืออย่างต่อเนื่อง กระบวนการถอดบทเรียนยังเปิดโอกาสให้สมาชิกชุมชนและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการป้องกันไฟป่า ซึ่งมีส่วนช่วยสร้างการสืบทอดบทบาทด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรในระยะยาว ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล และจากการสนทนากลุ่ม โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

“หลังสิ้นสุดฤดูไฟป่า เราจะมีการประชุมร่วมกันเพื่อสรุปปัญหา อุปสรรค และแนวทางปรับปรุงการทำงานในปีถัดไป” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มผู้นำชุมชน คนที่ 7, สัมภาษณ์)

“ข้อมูลจุดความร้อนและประสบการณ์จากการปฏิบัติงานจริงถูกนำมาวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อวางแผนการเฝ้าระวังในอนาคต” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มภาคีภายนอก คนที่ 3, สัมภาษณ์)

“การถอดบทเรียนช่วยให้ทุกฝ่ายเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมาและพัฒนา กลไกความร่วมมือให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น” (ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม คนที่ 11)

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า กลไกการมีส่วนร่วมของหุ้นส่วนทางสังคมในการจัดการปัญหาฝุ่นที่เกิดจากหมอกควันไฟป่าในพื้นที่บ้านหนองเต่า ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ เกิดขึ้นจากความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ภาคประชาชน และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเข้ามามีบทบาทร่วมกันตั้งแต่การกำหนดเป้าหมาย การวางแผนการเฝ้าระวัง การป้องกัน การควบคุมไฟป่า ตลอดจนการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การจัดการปัญหาหมอกควันไฟป่าไม่สามารถดำเนินการโดยหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งได้เพียงลำพัง แต่จำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารจัดการแบบร่วมมือ (Collaborative Governance) ของ Ansell and Gash (2008) ที่เสนอว่าการแก้ไขปัญหาสาธารณะที่มีความซับซ้อนจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วม

Citation : Thummakun, S., Sitthisuntiku, K., Jitpakdee, P., Kawichai, P., Koment, J., Jeerat, P., & Suriyachaiapun, K. (2026).

Participatory Mechanisms of Social Partners in Addressing Forest Fire Haze Pollution: A Case Study of Ban Nong Tao, Mae Win Subdistrict, Mae Wang District, Chiang Mai Province. *Journal of Local Governance and Innovation*, 10(2), e299201. <https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299201>

ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายฝ่าย เพื่อร่วมกันกำหนดเป้าหมาย ตัดสินใจ และดำเนินการบนพื้นฐานของความไว้วางใจและความรับผิดชอบร่วมกัน อีกทั้งยังสอดคล้องกับการศึกษาของ แสงดาว กองใจ และคณะ (2565) ที่พบว่าการจัดการปัญหาหมอกควันไฟป่าในพื้นที่ภาคเหนือจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วนในลักษณะของหุ้นส่วนทางสังคม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืนในการจัดการปัญหา

ผลการศึกษายังพบว่า ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการจัดการปัญหาหมอกควันไฟป่า โดยเฉพาะการจัดตั้งกลุ่มเฝ้าระวังไฟป่า การจัดทำแนวกันไฟ การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร และการกำหนดกติกาชุมชนเกี่ยวกับการใช้ไฟในพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งสะท้อนถึงศักยภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติบนฐานของทุนทางสังคม องค์ความรู้ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชน (Community-Based Natural Resource Management: CBNRM) ของ Ostrom (1990) ที่ให้ความสำคัญกับบทบาทของชุมชนในการกำหนดกติกา การใช้ประโยชน์ และการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน ตลอดจนสอดคล้องกับการศึกษาของ ยนตรการ จินะคำปา และศิริรักษ์ ศิวารมย์ (2560) ที่เสนอให้ปรับบทบาทของชุมชนจากผู้ถูกกำกับควบคุมไปสู่การเป็นผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางจัดการทรัพยากร เนื่องจากชุมชนเป็นผู้มีองค์ความรู้เชิงพื้นที่และประสบการณ์ตรงในการดูแลทรัพยากรที่ตนเองพึ่งพา

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นว่า ปัญหาหมอกควันไฟป่ามิได้เป็นเพียงปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมหรือการควบคุมไฟป่าในเชิงเทคนิคเท่านั้น หากแต่เป็นปัญหาสาธารณะที่มีความซับซ้อนและเชื่อมโยงกับหลายมิติ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และโครงสร้างการบริหารจัดการภาครัฐในระดับพื้นที่ การทำความเข้าใจปัญหาในลักษณะองค์รวมจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการออกแบบมาตรการจัดการที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ สอดคล้องกับข้อเสนอของ สวรินทร์ เบญญะเด็มอะหลี (2560) ที่ชี้ว่าการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมจำเป็นต้องคำนึงถึงบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่ เนื่องจากนโยบายที่กำหนดจากส่วนกลางโดยไม่สอดคล้องกับภูมิสังคมมักก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างนโยบายกับการปฏิบัติจริงในระดับชุมชน

เมื่อพิจารณามาตรการในการจัดการปัญหา ผลการวิจัยพบว่า มาตรการเชิงบังคับ เช่น การประกาศห้ามเผาในที่โล่งอย่างเด็ดขาด แม้จะมีเป้าหมายเพื่อลดแหล่งกำเนิดฝุ่น PM2.5 แต่ไม่สามารถสร้างผลลัพธ์ที่ยั่งยืนได้ในทุกบริบท เนื่องจากยังมีข้อจำกัดด้านวิถีชีวิต ระบบการผลิตทางการเกษตร และข้อจำกัดด้านทรัพยากรของชุมชน ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับงานของ กาญจนา คุ่มทรัพย์ (2558) ที่พบว่านโยบายสิ่งแวดล้อมของรัฐมักประสบปัญหาความไม่สอดคล้องเชิงพื้นที่ โดยเฉพาะในบริบทพื้นที่สูงและพื้นที่ชายขอบ อีกทั้งยังสอดคล้องกับข้อเสนอของ อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2566) ที่ชี้ว่าการใช้อำนาจเชิงควบคุมและการบังคับใช้กฎหมายโดยไม่คำนึงถึงบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่ อาจไม่สามารถแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตรงกันข้าม การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดกติกาและ

Citation : สิทธิชัย ธรรมชนัน, เกศสุดา สิทธิสันติกุล, พิชญ์ จิตต์ภักดี, พงศกร กาวิชัย, จริยา โกเมนต์, ปภพ จีรัตน์, และ กริช สุริยะชัยพันธ์.

(2569). กลไกการมีส่วนร่วมของหุ้นส่วนทางสังคมเพื่อการแก้ปัญหาสถานการณ์ฝุ่นจากหมอกควันไฟป่า พื้นที่บ้านหนองเต่า ตำบลแม้วิน อำเภอแม่วงก์ จังหวัดเชียงใหม่. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 10(2), e299201.

<https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299201>

มาตรการจัดการร่วมกัน จะช่วยสร้างความไว้วางใจ ความเป็นเจ้าของร่วม และความร่วมมือในการปฏิบัติตามมาตรการได้มากกว่า

ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนากลไกหุ้นส่วนทางสังคมที่ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 7 ประการ ได้แก่ การกำหนดเป้าหมายร่วม การกำหนดบทบาทและอำนาจหน้าที่ การสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูล การตัดสินใจร่วม การดำเนินงานร่วม การสร้างแรงจูงใจและการสนับสนุน และการติดตามประเมินผลพร้อมการถอดบทเรียน มีความเชื่อมโยงกันในลักษณะของวงจรการเรียนรู้ร่วม (Collaborative Learning Process) ที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถนำประสบการณ์จากการปฏิบัติงานมาปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้กลไกการจัดการมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์และความผันผวนของสภาพแวดล้อมได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Emerson, Nabatchi and Balogh (2012) ที่เสนอว่าความสำเร็จของการบริหารจัดการแบบร่วมมือเกิดจากการสร้างความไว้วางใจ การเรียนรู้ร่วม และการพัฒนาความรับผิดชอบร่วมระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

อีกประเด็นสำคัญที่พบจากการศึกษา คือ การบูรณาการองค์ความรู้ท้องถิ่นเข้ากับข้อมูลเชิงวิชาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น ข้อมูลจุดความร้อนจากดาวเทียม (Hotspot) และข้อมูลสภาพอากาศ ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเฝ้าระวัง การวางแผน และการตัดสินใจด้านการจัดการไฟป่า ข้อค้นพบดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดของ ศิโรรัตน์ ขุนทอง นิตยา เมี้ยนมิตร และกอบศักดิ์ วันธงไชย (2566) ที่ให้ความสำคัญกับการผสมผสานองค์ความรู้ของชุมชนเข้ากับองค์ความรู้ทางวิชาการเพื่อสร้างประสิทธิภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากลไกการมีส่วนร่วมในพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งในเชิงกระบวนการ แต่ผลการวิจัยยังสะท้อนข้อจำกัดเชิงโครงสร้างบางประการ ได้แก่ การพึ่งพาผู้นำหรือบุคคลสำคัญในชุมชน งบประมาณที่มีลักษณะเป็นโครงการระยะสั้น และการขาดการเชื่อมโยงกับนโยบายระดับบนอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ โอฬาร อ่องพะ (2565) ที่ชี้ว่ากลไกการมีส่วนร่วมในระดับชุมชนของไทยยังเผชิญความท้าทายด้านความยั่งยืนเชิงสถาบัน เนื่องจากกระบวนการมีส่วนร่วมจำนวนมากยังไม่ถูกบูรณาการเข้าสู่โครงสร้าง กฎหมาย และระบบงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างถาวร

โดยสรุป กลไกการมีส่วนร่วมของหุ้นส่วนทางสังคมในพื้นที่บ้านหนองเต่าเป็นตัวอย่างของการจัดการปัญหาสาธารณะบนฐานความร่วมมือเชิงพื้นที่ ที่อาศัยการบูรณาการศักยภาพของภาครัฐ ชุมชน และภาคีเครือข่ายในการร่วมกันกำหนดเป้าหมาย ตัดสินใจ และดำเนินการแก้ไขปัญหา ส่งผลให้เกิดการจัดการปัญหาหมอกควันไฟป่าและฝุ่น PM2.5 อย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ อันนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ความไว้วางใจระหว่างภาคส่วน และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

Citation : Thummakun, S., Sitthisuntiku, K., Jitpakdee, P., Kawichai, P., Koment, J., Jeerat, P., & Suriyachaiapun, K. (2026).

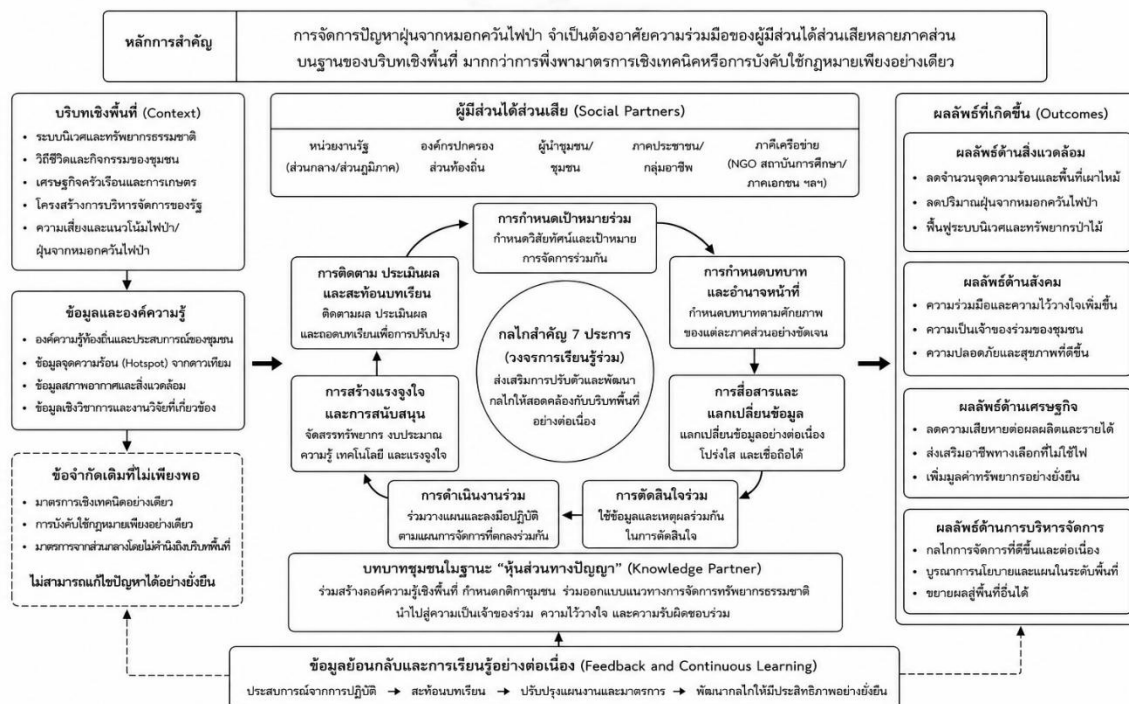

Participatory Mechanisms of Social Partners in Addressing Forest Fire Haze Pollution: A Case Study of Ban Nong Tao, Mae Win Subdistrict, Mae Wang District, Chiang Mai Province. *Journal of Local Governance and Innovation*, 10(2), e299201. <https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299201>

ความรู้ใหม่ (New Knowledge)

งานวิจัยนี้ได้พัฒนาองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบกลไกหุ้นส่วนทางสังคมเพื่อการจัดการปัญหาฝุ่นที่เกิดจากหมอกควันไฟป่า จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายภาคส่วนบนฐานของบริบทเชิงพื้นที่ มากกว่าการพึ่งพามาตรการเชิงเทคนิคหรือการบังคับใช้กฎหมายเพียงอย่างเดียว องค์ความรู้ที่ค้นพบประกอบด้วยกลไกสำคัญ 7 ประการ ได้แก่ 1) การกำหนดเป้าหมายร่วม 2) การกำหนดบทบาทและอำนาจหน้าที่ 3) การสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูล 4) การตัดสินใจร่วม 5) การดำเนินงานร่วม 6) การสร้างแรงจูงใจและการสนับสนุน และ 7) การติดตาม ประเมินผล และสะท้อนบทเรียน ซึ่งทำงานเชื่อมโยงกันในลักษณะของวงจรการเรียนรู้ร่วม (Collaborative Learning Cycle) ส่งผลให้เกิดการปรับตัวและพัฒนากลไกการจัดการปัญหาให้สอดคล้องกับสถานการณ์และบริบทของพื้นที่อย่างต่อเนื่อง และที่สำคัญบทบาทของชุมชนในฐานะ “หุ้นส่วนทางปัญญา” (Knowledge Partner) ที่มีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ กำหนดกติกาชุมชน และร่วมออกแบบแนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติร่วมกับภาครัฐและภาคีเครือข่าย อันนำไปสู่ความเป็นเจ้าของร่วม ความไว้วางใจ และความรับผิดชอบร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงนำมาซึ่งการพัฒนาเป็นกลไกหุ้นส่วนทางสังคมเพื่อการจัดการปัญหาฝุ่นที่เกิดจากหมอกควันไฟป่า โดยมีรายละเอียดดังนี้

กลไกหุ้นส่วนทางสังคมเพื่อการจัดการปัญหาฝุ่นจากหมอกควันไฟป่า

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่กลไกหุ้นส่วนทางสังคมเพื่อการจัดการปัญหาฝุ่นจากหมอกควันไฟป่า

Citation : สิทธิชัย ธรรมชนัน, เกศสุตา สิทธิสันติกุล, พิชญ์ จิตต์ภักดี, พงศกร กาวิชัย, จริยา โกเมนต์, ปภพ จีรัตน์, และ กริช สุริยะชัยพันธ์.

(2569). กลไกการมีส่วนร่วมของหุ้นส่วนทางสังคมเพื่อการแก้ปัญหาสถานการณ์ฝุ่นจากหมอกควันไฟป่า พื้นที่บ้านหนองเต่า ตำบล
แมวิน อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 10(2), e299201.

<https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299201>

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ภาครัฐควรปรับปรุงการจัดการปัญหาฝุ่น PM2.5 จากรูปแบบรวมศูนย์ไปสู่การบริหารเชิงพื้นที่ โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนในพื้นที่สูงมีส่วนร่วมในการกำหนดและดำเนินมาตรการให้สอดคล้องกับบริบทภูมิสังคมและระบบนิเวศของพื้นที่
2. ภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณ อุปกรณ์ และสวัสดิการสำหรับอาสาสมัครและเครือข่ายชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมศักยภาพและความยั่งยืนของการจัดการไฟป่าในระดับพื้นที่
3. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานด้านป่าไม้ และหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อม ควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนากลไกความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่ โดยส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการบริหารจัดการปัญหาหมอกควันไฟป่า ตั้งแต่การวางแผน การดำเนินงาน การติดตาม และการประเมินผล เพื่อให้การดำเนินงานสอดคล้องกับบริบทและความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง
4. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น แผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย รวมถึงแผนบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และเครือข่ายภาคประชาชนในพื้นที่อย่างเป็นระบบ
5. ชุมชนและผู้นำชุมชนควรใช้ผลการวิจัยเป็นแนวทางในการพัฒนาการเฝ้าระวังและป้องกันไฟป่าในระดับหมู่บ้าน เช่น การจัดตั้งชุดลาดตระเวน การจัดทำแนวกันไฟ การกำหนดกติกาชุมชนเกี่ยวกับการใช้ไฟในพื้นที่เกษตรกรรม และการสร้างระบบสื่อสารแจ้งเตือนภัยที่มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบกลไกการมีส่วนร่วมของหุ้นส่วนทางสังคมในพื้นที่อื่นที่ประสบปัญหาหมอกควันไฟป่าในจังหวัดเชียงใหม่หรือจังหวัดภาคเหนือ เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยแห่งความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาการจัดการที่เหมาะสมกับแต่ละบริบทพื้นที่
2. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของหุ้นส่วนทางสังคมในการจัดการปัญหาหมอกควันไฟป่า โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณหรือการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและสามารถอธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน
3. ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา ในการจัดการปัญหาหมอกควันไฟป่า เพื่อสร้างต้นแบบเครือข่ายความร่วมมือที่สามารถขยายผลไปยังพื้นที่อื่นได้

Citation : Thummakun, S., Sitthisuntiku, K., Jitpakdee, P., Kawichai, P., Koment, J., Jeerat, P., & Suriyachaiapun, K. (2026).

Participatory Mechanisms of Social Partners in Addressing Forest Fire Haze Pollution: A Case Study of Ban Nong Tao, Mae Win Subdistrict, Mae Wang District, Chiang Mai Province. *Journal of Local Governance and Innovation*, 10(2), e299201. <https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299201>

เอกสารอ้างอิง (References)

- กาญจนา คุ่มทรัพย์. (2558). สิทธิชุมชนกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาป่าชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์*, 4(1), 141–157. <https://doi.org/10.14456/gjl.2015.7>
- กรมควบคุมมลพิษ. (2562). แผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษจากฝุ่นละอองขนาดเล็ก PM2.5. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- ชัยชนะ ศรีเพี้ยชัย, เทิดพงศ์ หันจางสิทธิ์, นิชาภัทร ไพศาล, วิภาลักษณ์ ฤทธิจะโป๊ะ, อภิรดี วงศ์ศิริ, และมานะ นาคำ. (2567). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการป้องกันฝุ่นละอองขนาดเล็ก (PM2.5) ของประชาชนในเขตพื้นที่ชุมชนเมือง เทศบาลตำบลบ้านค้อ จังหวัดขอนแก่น. *Journal of Spatial Development and Policy*, 2(5), 13–24. <https://so16.tci-thaijo.org/index.php/JSDP/article/view/1004/726>
- ฉัตรทิพย์ ชัยฉกรรจ์. (2560). การจัดการปกครองแบบประสานความร่วมมือ (Collaborative governance): แนวคิดวรรณกรรมคัดสรรและคำสำคัญ. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 10(2), 286–298. <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/103996/85592>
- ภัทรพร เกษสังข์. (2559). *การวิจัยปฏิบัติการ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มัทนา ปัญญาคำ, และ พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์. (2564). พัฒนาการนโยบายไฟฟ้าและหมอกควัน: กรณีศึกษานโยบายไฟฟ้าและหมอกควัน จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการบริหารการปกครอง*, 10(1), 406–446. <https://doi.org/10.14456/gjl.2021.14>
- มาฆะรัตน์ อัมพรเกียรติพล, และ คณิต เชียววิชัย. (2564). รูปแบบการเป็นหุ้นส่วนทางสังคมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในประเทศไทย. *วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต*, 17(3), 61–76.
- ยন্ত্রการ จินะคำปา, และ ศิวรักษ์ ศิวารมย์. (2560). กระบวนการพัฒนาต้นแบบชุมชนบริหารจัดการตนเอง: กรณีศึกษาตำบลขมิ้น อำเภอสารภ จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารบัณฑิตวิจัย*, 8(1), 183–197. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/banditvijai/article/view/95826/74837>
- รัตนภรณ์ ศรีแก้วดารา. (2562). การพัฒนามาตรฐานฝุ่นละอองขนาดเล็ก PM2.5 ในประเทศไทย. *วารสารนโยบายสาธารณะ*, 9(2), 23–41. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tujo/article/view/231781/158059>
- วิชุดา แก้วเชื้อ. (2564). การเสริมสร้างความเข้มแข็งตามแนวคิดหุ้นส่วนทางสังคมในการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรสาธารณประโยชน์. *วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*,

Citation : สิทธิชัย ธรรมชน, เกศสุดา สิทธิสันติกุล, พิชญ์ จิตต์ภักดี, พงศกร กาวิชัย, จริยา โกเมนต์, ปภพ จีรัตน์, และ กริช สุริยะชัยพันธ์.

(2569). กลไกการมีส่วนร่วมของหุ้นส่วนทางสังคมเพื่อการแก้ปัญหามลพิษจากหมอกควันไฟฟ้า พื้นที่บ้านหนองเต่า ตำบลแม้ว อำเภอแม้ว จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 10(2), e299201.

<https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299201>

- 14(1), 116–134. <https://www.journal.nu.ac.th/JCDR/article/view/Vol-14-No-1-2021-116-134/1853>
- ศิริรัตน์ ขุนทอง, นิตยา เมียนมิตร, และ กอบศักดิ์ วันธงไชย. (2566). แนวทางการจัดการไฟป่าในป่าชุมชน ตำบลแม่โป่ง อำเภอต๋อยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวนศาสตร์ไทย*, 43(1), 87–97. <https://li01.tci-thaijo.org/index.php/tjf/article/view/260834/178562>
- สมศักดิ์ อมรสิริพงศ์. (2567). ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อแก้ปัญหาผลกระทบจากฝุ่นควัน PM2.5 ใน กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย และนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. *วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ มหาวิทยาลัยมหิดล*, 11(2), 105–122. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/issamu/article/view/271650>
- สวรินทร์ เบญจเด็มอะหลี. (2560). ปัญหาโครงสร้างอำนาจ นโยบาย และกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการป่าของประเทศไทย: กรณีศึกษาป่าทุ่งบางนกออก เขตลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาตอนล่าง. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*, 5(2), 387–402. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JCDLQ/article/view/126962/96299>
- สุภางค์ จันทวานิช. (2557). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 21). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แสงดาว กองใจ, สมคิด แก้วทิพย์, เฉลิมชัย ปัญญาดี, และ บงกชมาศ เอกเอี่ยม. (2565). การยึดมั่นผูกพันในงานและหนุนเสริมการขับเคลื่อนหุ้นส่วนทางสังคมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาฝุ่นควันจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 22(3), 387–397. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/dhammathas/article/view/254147>
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2556). *การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ: แนวคิด กระบวนการ และบทเรียนจากชุมชน*. ศูนย์ศึกษาชาติพันธุ์และการพัฒนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2566). จากป่าไม้สังคมสู่สิทธิชุมชนในสังคมไทย. *สังคมศาสตร์วารสารวิชาการ*, 35(2), 22–41. <https://cmudc.library.cmu.ac.th/frontend/Info/item/dc:176302>
- โอฬาร อ่องพะ. (2565). กระบวนการส่งเสริมสิทธิชุมชนในการขับเคลื่อนแผนการจัดการป่าชุมชนภายใต้พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 10(2), 763–776. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/article/view/258802/173388>
- Ansell, C., & Gash, A. (2008). Collaborative governance in theory and practice. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 18(4), 543–571. <https://doi.org/10.1093/jopart/mum032>
- Berkes, F. (2009). Evolution of co-management: Role of knowledge generation, bridging organizations, and social learning. *Journal of Environmental Management*, 90(5),

Citation : Thummakun, S., Sitthisuntiku, K., Jitpakdee, P., Kawichai, P., Koment, J., Jeerat, P., & Suriyachaipun, K. (2026).

Participatory Mechanisms of Social Partners in Addressing Forest Fire Haze Pollution: A Case Study of Ban Nong Tao, Mae Win Subdistrict, Mae Wang District, Chiang Mai Province. *Journal of Local Governance and Innovation*, 10(2), e299201. <https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299201>

1692–1702. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0301479708003587>

Emerson, K., Nabatchi, T., & Balogh, S. (2012). An integrative framework for collaborative governance. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 22(1), 1–29.

<https://doi.org/10.1093/jopart/mur011>

Israel, B. A., Schulz, A. J., Parker, E. A., & Becker, A. B. (1998). Review of community-based research: Assessing partnership approaches to improve public health. *Annual Review of Public Health*, 19, 173–202.

Ostrom, E. (1990). *Governing the commons: The evolution of institutions for collective action*. Cambridge University Press.

United Nations. (2024). *The SDG partnerships guidebook: A practical guide to building high-impact multi-stakeholder partnerships for the Sustainable Development Goals*.

<https://thepartneringinitiative.org/wpcontent/uploads/2022/08/SDG-Partnership-Guidebook-1.0.pdf>

Citation : สิทธิชัย ธรรมชั้น, เกศสุดา สิทธิสันติกุล, พิชญ์ จิตต์ภักดี, พงศกร กาวิชัย, จริญญา โกเมนต์, ปภพ จีรัตน์, และ กริช สุริยะชัยพันธ์.

(2569). กลไกการมีส่วนร่วมของหุ้นส่วนทางสังคมเพื่อการแก้ปัญหาสถานการณ์ฝุ่นจากหมอกควันไฟป่า พื้นที่บ้านหนองเต่า ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 10(2), e299201.

<https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299201>